

Tomi Reich

Amintiri din Timișoara

Orașul de pe Bega



Orașul studenției mele, Timișoara, are o istorie lungă, de cel puțin opt secole. Primul document care atestă existența orașului datează din anul 1212.

În anul 1552, turcii au cucerit orașul, care a rămas sub stăpânire otomană până în 1716. În acest an, o puternică armată austriacă sub comanda prințului Eugen de Savoia, a eliberat orașul și regiunea Banat în întregime. Orașul (ca și Banatul) a fost anexat de Imperiul Austriac. În jurul anului 1865 imperiul și-a schimbat numele, devenind Imperiul Austro-Ungar.

Revoluția industrială a ajuns la Timișoara pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea; în secolul al XIX-lea orașul s-a dezvoltat vertiginos, devenind un mare centru industrial și comercial. În prima jumătate a secolului 20, Timișoara era cunoscută ca un oraș frumos, curat, cosmopolit, cu multe parcuri și foarte bine administrat. Turiști și oameni de afaceri din Germania și Austria, care veneau la Timișoara, o numeau "Mica Vienă".

Când eu am ajuns la Timișoara, în a doua jumătate a anilor 50 din secolul trecut, - dictatura comunistă și-a pus deja "ampretele" pe oraș. La prima vedere totul părea normal, dar cine avea ochi, urechi și puțină minte își putea da seama că sub fațada lustruită se ascundeau multe și grave deficiențe. Guvernele comuniste se lăudau că ele dezvoltă țara în mod armonios și planificat. Nimic nu era mai departe de adevăr !

La Timișoara, de exemplu, orașul se dezvoltă, dar rețeaua de apă nu a fost dezvoltată proporțional și concomitent, pentru a face față cerințelor. Rezultatul a fost că în multe cartiere ale orașului, în timpul zilei, apa "urcă" numai până la etajul al doilea. Cei care locuiau mai sus, trebuiau să se scoale cu noaptea'n cap pentru a se spăla sau pentru a umple câteva găleți cu apă.

Problema locuințelor era de asemenea extrem de acută. Guvernul comunist construia mereu fabrici și uzine (căci în conformitate cu teoria marxist-leninistă, baza economiei trebuia să fie industria), dar foarte puține locuințe. La rândul ei,

industria cerea multe brațe de muncă, pe care orașele nu le puteau furniza. Pentru a rezolva problema, guvernul încuraja pe tinerii săteni să migreze la oraș pentru a lucra la noile întreprinderi. Și ei veneau: cu sutele, cu miile și cu zecile de mii; și acești oameni trebuiau să locuiască undeva ! Rezultatul acestei politici a fost catastrofal: pe de o parte, România nu a devenit niciodată o adevărată țară industrială; pe de altă parte, agricultura (adevărata bază a economiei române) a rămas fără brațe de muncă.

Iarna era perioada cea mai grea. Încălzirea locuințelor era foarte problematică. Clădirile cu încălzire centrală erau relativ puține, dar și în acestea, instalația funcționa doar câteva ore pe zi. Majoritatea locuințelor necesitau lemne sau cărbuni, dar aceste produse erau greu de obținut. Pentru a economisi cu încălzirea și cu electricitatea, oamenii mergeau devreme la culcare. Iarna se întuneca devreme și majoritatea străzilor erau prost iluminate. După ora opt, aproape că nu vedeai oameni pe stradă. Orașul era întunecat, rece și trist.

Eu, personal, eram convins că principala preocupare a guvernului era născocirea de regulamente și legi menite să facă viața cetățeanului de rând cât mai grea, cât mai opresivă, cât mai mizerabilă. Eram absolut sigur că erau mulți care gândeau la fel, dar împărtășirea gândurilor era pe atunci o îndeletnicire foarte periculoasă. "Unchiul Secu" era prezent peste tot...

Dar erau, totuși, și oameni care trăiau foarte bine ! Cine ? "Nomenclatura", bineînțeles (funcționarii și activiștii de partid, ofițerii de securitate, ofițerii superiori ai armatei și miliției și mulți alții de teapa lor). Aceștia, în afară de faptul că aveau salarii bune, aveau acces și la "magazinele speciale" rezervate numai nomenclurii. În aceste magazine - bine ascunse de văzul lumii - puteai găsi produsele cele mai extravagante, la prețuri derizorii !

Iată câteva exemple: șampanie și coniac din Franța, whisky din Scoția, vinuri din Ungaria, ciocolată din Belgia, produse lactate din Olanda, caviar din Rusia, măsline din Grecia, portocale din Israel, pantofi din Italia, ceasuri din Elveția, aparate de fotografiat din Germania, radio-tranzistoare și magnetofone din Japonia, țigări Chesterfield și Kent din Statele Unite, etc., etc., etc... Marea majoritate a populației habar n-avea de existența acestor magazine !

Nomenclatura timișoreană locuia în câteva străzi frumoase și liniștite, apropiate de centrul orașului; cea mai exclusivă și mai elegantă fiind strada Trandafirilor. Odată, trecând pe acolo cu un coleg, acesta a remarcat: "Aici locuiește clasa stăpânitoare a unei societăți care pretinde că vrea să desființeze clasele sociale."

Până în anul 1948 Timișoara avea doar un singur institut de învățământ superior: Politehnica. În anii 1949-1950 s-au înființat încă două institute de acest gen: Institutul de Medicină și Farmacie și Institutul Pedagogic (acest institut a devenit mai târziu Universitatea din Timișoara). În a doua jumătate a anilor 50, când eu mi-am început studiile universitare, Timișoara avea deja o fermă

reputație de oraș universitar. Studenții timișoreni erau veseli, gălăgioși și optimiști, ca toți studenții din lume. Vorbeau un jargon de-al lor și erau foarte talentați la născocirea a tot felul de porecle, cântece și poezii cu umor sarcastic și usturător.

Primul meu an la Timișoara a coincis cu instalarea primului semafor în centrul orașului. Semaforul era operat manual, de un milițian, care supraveghea circulația dintr-o cabină circulară. Baza cabinei – până la o înălțime de circa un metru – era făcută din beton, restul fiind făcut din plexiglas transparent. Cum în jargonul studențesc milițianul era poreclit "curcan" și cabina semăna cu un borcan, era firesc și logic ca milițianul care opera semaforul să fie poreclit "curcanu'n borcan" !

Admiterea la Politehnică și la facultatea de Matematică și Fizică a Universității se făcea pe baza examenelor concurs. Erau șase examene de acest fel: Matematica (scris și oral), Fizica (scris și oral), Limba și Literatura Română (scris) și Limba Rusă (oral). Examenul de Limbă și Literatură Română era considerat ușor (în comparație cu examenele de matematică și fizică). Candidatul primea câteva subiecte, din care trebuia să aleagă unul și să-l dezvolte. Subiectul pe care eu l-am ales a fost: "Lumea satului în poezia lui George Coșbuc". Mi-a mers bine și am primit nota zece.

Câteva săptămâni mai târziu, când eram deja student, mi-a căzut în mână un exemplar din ziarul studenților. În rubrica intitulată "Perle" am citit următoarele: Un candidat, care la examenul de Limba și Literatura Română a ales același subiect, a afirmat nici mai mult, nici mai puțin că versul: "Doar vreun câine'n somn mai latră răgușit" (din "Noapte de vară") înseamnă "zvonurile chiaburești"!!

Un alt candidat, care a scris despre romanul lui Mihail Sadoveanu: "Venea o moară pe Siret" a afirmat că subiectul romanului era următorul: Într-un sat din Moldova, țăranii săraci, sub conducerea lui Siret, au hotărât să întemeieze o gospodărie colectivă. Pe de altă parte, chiaburii satului (cei răi și ticăloși), sub conducerea lui Venea, se opuneau îndârjit. Și atunci Venea l-a omorât pe Siret și din acest motiv, romanul poartă titlul: "Venea **omooară** pe Siret" !!

La "Corso"

Încă în prima săptămână al primului an universitar am simțit că aveam "clic" cu colegul C. Lucian. Era ceva candid și sincer în băiatul acesta.

Eram pe atunci într-o perioadă a vieții când omul tânăr își pune "marile întrebări": dacă universul e finit sau infinit ; dacă există forțe supranaturale ; dacă ne-a fost dat să realizăm ceva mare și important în viață, sau să ne-o trăim așa ca un fluture în zbor, care dispare fără a lăsa urme.

Lucian era timișorean get-beget și unic copil în familie. Locuia numai cu mama. Când a izbucnit războiul cu Uniunea Sovietică, tatăl lui a fost înrolat în armată și a căzut în marea bătălie de la Cotitura Donului.

Simțeam că prietenia mea cu Lucian se întărea zi de zi. Într-o seară m-a invitat la el acasă. Apartamentul în care locuia era cam mic, dar mobilat cu mult gust. Cristalele sclipitoare, porțelanurile fine și covoarele persane mărturiseau că în trecutul nu prea îndepărtat, familia era într-o situație mult mai bună.

Într-o zi de sâmbătă, după terminarea cursurilor, Lucian a venit cu o propunere: "Ce părere ai să ne întâlnim mâine la Corso? Mai facem o plimbare, mai vedem lumea !" "La Corso?", am replicat eu. "Unde este Corso la Timișoara?" (Eu eram convins că numai la Turda era Corso). "Coursoul nostru e în centru, pe bulevardul 30 Decembrie, între Catedrală și Operă. Propun să ne întâlnim la ora 11, lângă "curcanu'n borcan". Vor fi acolo și prietenii și prietenele mele. Sunt printre ele câteva foarte drăguțe! Merită să le cunoști!"

A doua zi, duminica, cam la ora 11 fără un sfert, eram deja la locul fixat. Pe corso era multă lume: bărbați, femei, copii, studenți, toți îmbrăcați frumos, de sărbătoare. La ora 11 fix, a apărut și Lucian, îmbrăcat la "ultimul răcnet" al modei. Ne-am amestecat și noi în mulțime, începând promenada de-a lungul Coursoului. Dar Doamne Dumnezeule, ce e mirosul acesta ciudat și neplăcut care emana parcă din toate direcțiile ? Un miros dulceag, amestecat cu mucegai; ceva foarte ieftin și ordinar. Simțeam cum capul mi se învârtea; eram amețit și mi-era greata. Am luat-o la fugă în direcția parcului. Auzeam, ca prin vis, pe Lucian strigând după mine: "Un'te duci măi prostule? Uite, chiar acum vin prietenii și fetele și tu mi-o iei la fugă?" Dar eu fugeam cât mă țineau picioarele. Spre fericire, parcul era destul de aproape. M-am așezat pe o bancă și am început să respir adânc. Apoi m-am dus la o cișmea și am băut puțină apă. Și așa, încet, încet mi-am revenit. Am lăsat baltă Coursoul și m-am întors acasă amăgit și deziluzionat.

Dacă aş fi fost un om înstărit, m-aş fi folosit imediat de serviciile unui detectiv pentru a depista originea acelu miros groaznic. Dar cum nu eram, a trebuit ca eu însumi să fac pe detectivul şi iată ce am aflat:

În anii aceia, mai erau unităţi ale Armatei Sovietice pe pământul României. Una din ele se afla chiar aproape de Timişoara. Soldaţii trăiau în cazarmă, dar ofiţerii şi familiile lor, locuiau în oraş. Din când în când, unitatea primea aprovizionare din Uniunea Sovietică. Se pare că cei responsabili cu aprovizionarea s-au gândit la toate, chiar şi la soţiile ofiţerilor. Aşa se face că aceste "tovarăşe" primeau, în mod regulat, şi parfumuri "made in the Soviet Union". Dar vai, parfumurile sovietice erau de foarte proastă calitate !

Însă rusoaicele erau deştepte ! În loc să le folosească, le vindeau românilor şi româncelor. Interesant că întotdeauna se găseau "fraieri" şi "fraiere" gata să dea bani buni pentru acest produs abominabil.

Precum zice vechiul proverb: "Fraierii nu mor niciodată ! Numai se schimbă !"

Domnul Profesor Constantin Sălceanu

Eram student în anul al doilea când am avut prima ocazie să particip la un curs al profesorului Constantin Sălceanu. Ilustrul profesor avea pe atunci cam 60 de ani şi era şeful catedrei de fizică experimentală.

Avea o excelentă reputaţie ca cercetător, dar ca profesor – mai puţin. Era, probabil, plictisit să repete aceeaşi materie în fiecare an, dar asta nu ne prea deranja, căci cursurile sale erau litografiate şi bine redactate. La examene nu era prea pretenţios, probabil din acelaşi motiv. ("Mie să-mi ştii poza şi formula" obişnuia să spună înainte de examen).

Studentii l-au poreclit "Moş Costică malagambistul" din cauză că avea pantofi cu talpă groasă, de crep. Pentru cei care nu ştiu, sau poate au uitat: Sergiu Malagamba era, prin anii 60 , dirijorul unui vestit ansamblu de muzică de jazz. Se povestea că şi el umbla cu pantofi cu talpă groasă, de crep. Sub dictatura comunistă, muzica de jazz era considerată drept culmea decadenţei capitaliste aşa că nici până azi nu-mi pot explica cum se făcea că ansamblul acesta exista şi era tolerat.

Domnul profesor ştia la perfecţie limba franceză şi era abonat la ziarul "L'humanité" , oficiosul Partidului Comunist Francez. Pe acele vremuri, acesta era singurul ziar occidental care putea fi achiziţionat în România. Deşi ziarul era axat pe linia comunistă, totuşi comunismul propovăduit de P.C.F. era mult mai "blând"

și mai uman decât cel practicat în țările Europei de Est. Așadar, nu e de mirare că tabăra cititorilor români al acestui ziar era destul de mare. Oamenii vedeau în el o mică fereastră spre occident, spre o lume mai bună, mai democratică, mai liberă și mai decentă.

Când venea iarna și frigul, domnul profesor își căptușea pălăria, paltonul și pantofii cu exemplare vechi ale ziarului, afirmând că hârtia de ziar e un izolator excelent, care păstrează corpul uman la temperatură constantă, ferindu-l de răceală și de boli. Deseori își îndemna colegii și studenții să facă la fel.

Domnul profesor Sălceanu isi facuse doctoratul la Paris, în laboratorul celebrului fizician Frederic Joliot Curie, prin anii 30 ai secolului trecut. Se pare că în această perioadă a vieții sale, tânărul doctorant și-a găsit destul timp și pentru activități care nu erau legate de cercetarea științifică. Fapt e că domnia sa s-a căsătorit cu o tânără și frumoasă franțuzoaică. Dar în anul 1938, după terminarea doctoratului, tânărul doctor Sălceanu s-a decis să se întoarcă în România. Soția a refuzat să-l urmeze și cuplul a divorțat. Domnul profesor Sălceanu s-a întors în România, a făcut o frumoasă carieră științifică, dar nu s-a mai căsătorit. Trăia singur ca un adevărat burlac.

Frederic Joliot Curie a decedat în anul 1958. Autoritățile franceze au hotărât să-i facă o înmormântare oficială, la care au fost invitați și foștii lui studenți. Așa se face că într-o bună zi, domnul profesor Sălceanu a primit o invitație oficială de la Universitatea din Paris pentru a participa la funerariile ilustrului său profesor și îndrumător. Domnul Sălceanu nu s-a lăsat prea mult așteptat și a depus imediat o cerere pentru pașaport.

După câteva zile a fost invitat la Miliție pentru a fi interogat de un tânăr ofițer. Omul era simpatic, dar își lua meseria în mod serios. După câteva fraze de curtoazie a trecut la subiect:

" Tovarășe profesor ! Hai să zicem că noi vă eliberăm pașaportul și dumneavoastră plecați la Paris. O să vă reîntoarceți ? "

Domnul profesor a rămas fără grai. Dar numai pentru câteva momente. Apoi a răspuns cam așa :

" Ai pus o întrebare foarte frumoasă și interesantă ! Problema e că nu știu ce să-ți răspund. Pe deoparte, eu sunt român și România e țara mea. Pe de altă parte, Franța e atât de frumoasă, Parisul atât de superb, apoi amintirile, anii de studenție, Nu știu, zău nu știu ce să-ți răspund ! "

Poate e de prisos să menționăm că mult doritul pașaport nu a fost eliberat.

Domnul Profesor Bakonyi Kalman

Timp de vreo 20 de ani, profesorul Bakonyi Kalman era șeful catedrei de Tehnologia metalelor la Politehnica din Timișoara. Pe vremea studenției mele era deja un om în vârstă, scurt de statură, dar sprinten la mers, cu o figură de ascet și cu nelipsita havană în gură, din care pufăia ca o locomotivă.

Domnul profesor și-a făcut studiile superioare la Universitatea Politehnică din Budapesta, probabil în anii 20 ai secolului trecut. Limba română nu și-a însușit-o niciodată așa cum trebuie; vorbea un amestec ciudat și caraghios de română și maghiară. Dar se pare că faptul acesta nu deranja pe nimeni. Din contră! Studenții lui se amuzau copios la prelegerile sale și deseori îl imitau. În domeniul său, era o somitate. Dar era încă un domeniu în care cunoștințele sale depășeau chiar și pe cele din tehnologia metalelor: umorul. Se povestea că numărul bancurilor și anecdotelor pe care le știa era aproape inepuizabil.

La prelegerile sale, amfiteatrul era totdeauna arhiplin. Mulți dintre cei prezenți nu erau studenții lui și nici măcar studenți la Politehnică. Ei veneau pur și simplu pentru a asculta povestirile și anecdotele ilustrului profesor. La începutul fiecărei lecții, domnul profesor recita o pagină din manualul său, apoi își întreba audiența: "Nahat draga, ați înțeles ?" la care toți răspundeau în cor: "Da, am înțeles !" Atunci domnul profesor povestea o anecdotă, care era răsplătită cu aplauze furtunoase. Apoi recita încă o pagină și din nou își întreba audiența dacă au înțeles textul; apoi povestea încă o anecdotă și așa mai departe.

Folclorul studentesc timișorean era plin de anecdote despre profesorul Bakonyi. Una din ele povestea că într-o bună zi, distinsul profesor era în drum spre rectorat și a traversat strada când semaforul era pe roșu. Spre ghinionul său, "curcanul din borcan" l-a văzut și l-a oprit. "Dom'le profesor, îmi pare rău, dar ați traversat pe roșu ! Trebuie să plătiți o amendă de 50 de lei !" Profesorul i-a înmânat imediat o bancnotă de 100 de lei, continuându-și drumul. "Așteptați o clipă să vă dau restul !" a strigat "curcanul" după el. "Păstrează banii !" a replicat profesorul, "peste o oră mă întorc și am să traversez strada din nou !"

Domnul profesor aprecia foarte mult studenții care în afară de faptul că știau materia la perfecție, aveau și simțul umorului. Examenul la tehnologia metalelor era oral și de multe ori studentul examinat trebuia să deseneze pe tablă un aparat, un instrument, o mașină sau o instalație. În timp ce desena, studentul era, bineînțeles, cu spatele spre profesor.

Odată, în cadrul unui examen, un student a desenat o instalație care conținea un cazan cu aburi. Din păcate, studentul a uitat să schițeze șuruburile care

țineau la un loc diferitele părți ale cazanului. Când a terminat desenul, s-a întors spre domnul profesor, dar acesta dispăruse, de parcă l-ar fi înghițit pământul. Abia după câteva secunde l-a zărit: era ascuns sub masă ! Domnul profesor i-a pus doar o singură întrebare: "Nahat draga, încă n-a explodat ?"

Un alt student (care nu prea frecventa lecțiile profesorului) se pregătise pentru examen cu ajutorul manualului litografiat al profesorului Bakonyi. Pe o anumită pagină a manualului apărea schița unei mașini, dar pentru a vedea mașina în poziția de funcționare, pagina trebuia rotită cu 90 de grade. Se pare că studentul nu a sesizat acest mic amănunt și a memorizat schița "la verticală". Una dintre întrebările de la examen a fost tocmai mașina cu pricina, pe care studentul a desenat-o așa cum a învățat. Apoi s-a întors spre domnul profesor și a rămas cu gura căscată: veneratul profesor era culcat pe masă, pentru a vedea mașina în poziția de funcționare ! "Nahat draga, asta banc foarte bun !" a declarat profesorul, acordând pe loc nota zece studentului zăpăcit și uluit.

Cine a mâncat cartofii ?

Pe vremea studenției mele la Timișoara, în fiecare zi de miercuri după-masă, obișnuiam să-l vizitez pe unchiul Ivan. Era medic specialist în chirurgie ortopedică și director al Clinicii de Ortopedie. Când avea timp și era bine dispus, mă invita la un mic restaurant din apropiere, la o bere.

Unchiul Ivan era mare amator de muzică ușoară românească; când era bine dispus, fredona toată ziua ultimele șlagăre la modă. (De menționat că de fiecare dată când se lansa un nou șlagăr, apărea, mai devreme sau mai târziu, și o "versiune studentească" a șlagărului respectiv, de multe ori cu vădit caracter anti-comunist și uneori chiar licențios).

Într-o zi frumoasă, în toamna anului 1961, tocmai ajunsesem la vizită la unchiul Ivan și imediat am "ghicit" că era bine dispus. Fredona de zor un șlagăr la modă: " Pe strada mea e toamnă iar" (versiunea studentească) care începea cam așa:

" Pe strada mea e toamnă iar,
Se dă făina la cartelă,
Și lumea-i toată sub umbrelă,
Și coada-i pân' la felinar....."

Apoi ne-am dus la restaurant, de unde ne-am întors la Clinică pe la ora cinci și jumătate. " Acum scuză-mă, dar am de lucru !" mi-a declarat unchiul. Eu am înțeles aluzia, mi-am luat rămas bun și m-am îndreptat spre ieșire. Dar abia făcusem câțiva pași, când unchiul Ivan m-a oprit:

"Stai! Am o propunere! La ora șase avem o ședință cu un "tovarăș" de la Comitetul Orășenesc de Partid. Tu-l cunoști pe Katona bacsi ! Va fi și el acolo. Știe el să pună niște întrebări de toată frumusețea. Merită să-l auzi !" Pe Katona bacsi îl cunoșteam într-adevăr. Era mecanicul de întreținere a Clinicii: un om de vreo 60 de ani, excelent meseriaș, foarte corect, foarte deștept.

Pe la ora șase, aproape tot personalul se afla deja în sala de ședințe. Eu m-am așezat în ultimul rând, în penumbră, pentru a nu fi remarcat că nu făceam parte din personal. Șeful secției de cadre a rostit o scurtă cuvântare despre scopul ședinței, apoi tovarășul de la Comitetul Orășenesc a luat cuvântul. Tovarășul a prezentat pe larg strategia justă și înțeleaptă a partidului în toate domeniile: industria, agricultura, învățământul, cultura, cercetarea științifică și așa mai departe. Totul era prezentat în roz și elogiât până la absurd.

La un moment dat, tovarășul a sesizat, probabil, că a mers cam departe și a declarat: " Cu toate realizările noastre mari și importante, nu avem pretenția că totul e perfect. Mai sunt greutăți, mai sunt deficiențe, mai sunt obstacole de trecut ! Socialismul nu se construiește de la o zi pe alta. Câteodată mai trebuie să facem și sacrificii. Da, da, sacrificii, așa cum ați auzit ! Și dacă ne este greu, să luăm exemplul de la muncitorii sovietici, care, în anii 30, lucrau 12 ore pe zi, în frig, în condiții vitrege și mâncau doar coji de cartofi, căci altceva nu era, dar construiau socialismul !"

Tovarășul și-a terminat discursul, fiind răsplătit cu aplauze furtunoase. Șeful secției de cadre a mulțumit oratorului pentru frumosul discurs și a propus audienței să pună întrebări și să facă comentarii.

Katona bacsi a fost singurul care avea ceva de întrebat:

" Aș vrea să vă întreb ceva în legătură cu hrana muncitorilor sovietici. Dumneavoastră ați afirmat că ei mâncau doar coji de cartofi. Eu cred că dacă au fost coji de cartofi, atunci au fost și cartofi ! Și cartofii aveau și miez ! Și miezul cine l-a mâncat ? "

Tovarășul de la Comitetul Orășenesc a rămas perplex. La o astfel de întrebare nu s-a așteptat. A bâiguit ceva sub nas, despre lupta de clasă și dușmanul de clasă, iar șeful secției de cadre i-a venit în ajutor și a declarat ședința închisă.

A doua zi, Katona bacsi nu s-a prezentat la muncă. Pe la ora 10 soția lui a telefonat unchiului Ivan, anunțând că soțul ei era gripat și a primit trei zile de concediu de boală. Dar cele trei zile au trecut și Katona bacsi tot nu s-a prezentat la muncă.

În ziua a patra, din proprie inițiativă, unchiul Ivan l-a vizitat la el acasă și atunci a aflat adevărul: scurt timp după ședință, Katona bacsi a fost "ridicat", dus la sediul Securității și bătut crunt.

De atunci, Katona bacsi nu mai punea întrebări la ședințe.

Ultimul examen

În anii studenției mele, cursurile de indoctrinație și de ideologie comunistă erau obligatorii la toate instituțiile de învățământ superior din România. La Universitatea din Timișoara erau trei cursuri în acest domeniu. În anul întâi se studia "Socialismul Științific", în anul al doilea "Economia Politică" și în anul al treilea "Filozofia Marxistă", cunoscută și sub numele de "Materialism Dialectic".

Șeful catedrei era tovarășul Leonid Smolski, un om de vreo 50 de ani, scund de statură, cu ochi mici și sfredelitori. Smolski era "Omul Partidului" la Universitate și ca atare persoana cu cea mai multă putere și influență. Nimic nu se putea face fără aprobarea și fără consimțământul dumnealui. Pe coridoarele Universității se șușotea că până și rectorul se temea de el!

În timpul prelegerilor sale, își privea studenții cu neîncredere și suspiciune, de parcă fiecare din noi ar fi fost un agent al imperialismului anglo-american. Într-o anumită măsură, tovarășul Smolski avea dreptate! Într-adevăr, nimeni din noi nu era agent al imperialismului anglo-american, dar nici comuniști nu eram! Probabil că fiecare din noi simțea că "Socialismul Științific" era, de fapt, o pseudo-știință. Totuși, studenții învățau (sau mai bine zis "toceau") materia. Examenul de Socialism Științific trebuia "luat", la fel ca celelalte examene, altfel nu se putea absolvi universitatea.

În anul al doilea am avut din nou "onoarea" de a fi studenții tovarășului Smolski, de astă dată la cursul de Economie Politică. Cursul era lung și plictisitor. Îmi amintesc că în cadrul unei prelegeri, ne-a vorbit despre profitul și rentabilitatea întreprinderilor, afirmând că în societatea socialistă acestea nu au nici o importanță! "În societatea socialistă, întreprinderile există **nu** pentru a face profituri, ci pentru a aproviziona populația cu produsele necesare!", ne-a declarat tovarășul Smolski. Dar la prelegerea următoare, ne-a scos un alt "iepurăș" din pălărie! Ne-a spus că economiștii sovietici au studiat problema profitabilității și au ajuns la concluzia că e foarte important ca fiecare întreprindere să fie profitabilă (!) și asta se poate realiza printr-o metodă specială de gestiune care în limba rusă se numește "hozrasciot". M-am uitat pe furiș la colegii mei și am remarcat că fiecare zâmbea "sub mustață"... Dar nimeni n-a întrebat nimic.

În anul al treilea, tovarășul Smolski ne-a predat cursul de Materialism Dialectic. Față de cursurile de Socialism Științific și Economia Politică, cursul acesta era mult mai interesant! Totuși, deficiențele filozofiei marxiste erau evidente pentru orice intelectual. Legile de bază ale științelor naturale (și mai ales legile fizicii) erau prezentate drept cazuri particulare ale legilor materialismului dialectic. De aici concluzia firească: cine știa materialismul dialectic, era, de fapt, un expert în toate științele naturii!

În acei ani au fost câțiva fizicieni sovietici, laureati ai premiului Nobel pentru cercetările lor în domeniul fizicii nucleare. Tovarășul Smolski s-a folosit imediat de ocazie pentru a ne "demonstra" încă odată importanța Materialismului Dialectic. "Acești fizicieni au reușit în munca lor de cercetare științifică pentru că au aplicat în mod creator principiile Materialismului Dialectic!", ne-a declarat tovarășul Smolski, plin de importanță. Dacă în România nu ar fi fost pe atunci un regim de teroare, l-aș fi întrebat: "Dacă așa stau lucrurile, cum se explică faptul că în decursul anilor, foarte mulți laureati ai Premiului Nobel erau oameni de știință din așa numitele "țări capitaliste" care n-au studiat Materialismul Dialectic?"

* * *

În anii dictaturii comuniste, una din cele mai neplăcute aspecte ale vieții de student era "boala ședințelor". Aproape în fiecare săptămână eram convocați la o ședință pe tot felul de teme care nu aveau nici o legătură cu studiile noastre: despre colectivizarea agriculturii, despre minerii din Valea Jiului care au depășit norma, despre electrificarea satelor, despre oțelarii din Hunedoara (și ei au depășit norma, bineînțeles!) și așa mai departe.

Tovarășul Smolski participa în mod regulat la aceste ședințe, ajutându-ne să "tragem concluziile", acestea fiind aproape identice la fiecare sfârșit de ședință: "să luăm exemplul de la minerii din Valea Jiului / de la țărani colectivști / de la oțelarii din Hunedoara, etc., etc. și să învățăm mai bine, mai mult, mai serios și să ne evidențiem la munca obștească!" La faptul că tocmai aceste ședințe interminabile ne furau timpul și ne împiedicau la învățătură, probabil că nu s-a gândit!

* * *

Eram în primul semestru, în anul patru de studii, când, în cadrul unei ședințe, tovarășul Smolski ne-a ținut o cuvântare despre datoriile noastre față de Partid și Guvern. A mai menționat că obiceiul străvechi de a începe cursurile la ora opt dimineața, e de fapt un obicei "mic burghez", care nu are loc în societatea socialistă! În consecință, tovarășul Smolski ne-a propus să luăm exemplul de la muncitorii din fabrici și să începem și noi cursurile la ora șapte! Propunerea tovarășului Smolski a fost votată, bineînțeles, în unanimitate! Un comitet de studenți a formulat pe loc o cerere pe adresa rectorului, în spiritul propunerii tovarășului Smolski. Se pare că rectorul a înțeles "de unde bate vântul" și cererea "noastră" a fost aprobată imediat. Săptămâna următoare cursurile începeau deja la ora șapte dimineața.

A fost, totuși, "un mic amănunt" pe care tovarășul Smolski nu l-a luat în considerare: întreruperile de electricitate! În anii aceia, datorită dezvoltării vertiginoase a industriei, centralele electrice nu erau capabile să facă față tuturor cerințelor și deseori orașe sau cartiere erau deconectate, temporar, de la rețeaua

de electricitate. Eram deja în luna Decembrie, când se făcea ziuă abia după ora opt, așa că de multe ori, când ajungeam la universitate la ora șapte, clădirile erau încă scufundate în beznă!

La sfârșitul lunii, rectorul a revocat decretul referitor la începerea cursurilor la ora șapte și cursurile au început, din nou, la ora opt!

* * *

Un alt "fenomen" tipic regimului comunist era "munca patriotică". Din când în când, ne lua la muncă la diferite șantiere pentru a ajuta la construcția șoselelor, la instalarea conductelor de apă, etc., etc.

Eram deja studenți în anul final, când, într-o zi frumoasă de toamnă, tovarășul Smolski a intrat în clasă și ne-a ținut o scurtă cuvântare. Ne-a spus că sunt probleme grave în agricultură, că nu sunt destule brațe de muncă pentru strângerea recoltei. În consecință, Partidul și Guvernul au decretat suspendarea cursurilor la toate instituțiile de învățământ superior, pe o perioadă de două săptămâni. În acest timp, toți studenții vor fi repartizați la gospodăriile colective din regiune pentru a ajuta la strângerea recoltei. Pe urmă ne-a trimis acasă să ne facem geamantanele; când ne-am întors, camioanele ne așteptau deja. Eu, împreună cu vreo 20 de colegi, am fost repartizați la gospodăria colectivă din Voiteni, un sat la o distanță de 30 de km. de Timișoara, sarcina noastră fiind recoltarea porumbului.

Situația pe teren era într-adevăr catastrofală! Majoritatea cocenilor erau căzuți la pământ, putreziți. Am reușit să salvăm nu mai mult decât o treime din recoltă. Sătenii ("colectiviștii") din Voiteni lucrau și ei alături de noi la salvarea recoltei, dar aproape toți erau oameni în vârstă. Odată i-am întrebat: "Unde sunt tinerii voștri? De ce nu vin și ei să ne ajute la strânsul recoltei?" Răspunsul lor a fost laconic și simplu: "Tinerii noștri au părăsit satul. Ei lucrează acum la fabricile din Timișoara, Reșița și Arad..."

În sfârșit am găsit explicația: tinerii din Voiteni au plecat la Timișoara, iar tinerii din Timișoara au fost trimiși la Voiteni pentru a salva recolta! O administrație genială a forței de muncă!

După două săptămâni de "muncă patriotică" ne-am întors la studiile noastre la universitate. Comitetul studenților a convocat imediat o ședință, la care a fost invitat și decanul facultății. Cred că a fost prima ședință liberă și spontană în istoria Universității din Timișoara! Colegii au protestat vehement împotriva "muncii patriotice" care ne-a răpit două săptămâni prețioase! Eram în anul final și Examenul de Stat se apropia cu repeziciune!

Tovarășul Smolski nu a fost invitat la ședință, dar a fost totuși prezent. Probabil că fusese informat de către decanul facultății. A fost ultimul care a luat cuvântul.

Ne-a vorbit despre dificultățile din agricultură și despre importanța muncii patriotice pentru salvarea recoltei. Apoi ne-a criticat aspru și a declarat că suntem "o bandă de egoiști" ocupați în mod exclusiv cu promovarea intereselor personale! În încheiere, ne-a promis că noi vom mai "plăti" pentru atitudinea noastră. Cred că atunci încă niciunul din noi nu a înțeles "aluzia".

În seria Examenelor de Stat, examenul de Socialism Științific a fost ultimul, examinatorul fiind, bineînțeles, tovarășul Smolski. Tovarășul s-a ținut de cuvânt și s-a "răfuit" cumplit cu fiecare din noi. Au fost mulți "căzuți"; restul au primit note mici, nota predominantă fiind șase.

* * *

Cam trei luni după terminarea studiilor la Universitatea din Timișoara, am părăsit România și am emigrat în Israel, așa că nu știu ce s-a mai întâmplat cu tovarășul Smolski. Sper, totuși, că a trăit cel puțin până în anul 1990 și a văzut cu ochii lui cum a izbucnit Revoluția Anticomunistă tocmai acolo, la Timișoara! Cum s-a prăbușit și s-a destrămat odiosul regim al tiranului Ceaușescu; cum a luat sfârșit regimul comunist, bazat pe minciună, ipocrizie, teroare și samavolnicie! O pedeapsă mai potrivită pentru tovarășul Smolski, cred că e greu de imaginat!

Notita autobiografica

M-am nascut in 1940 la Cluj. Copilaria si adolescenta mi-am petrecut-o la Turda. Acolo am facut si liceul. Pe urma am ajuns la Universitatea din Timisoara, la facultatea de matematica si fizica, pe care am absolvit-o in 1964. In acelasi an am emigrat in Israel, cu familia (parintii si sora) si ne-am stabilit la Petach-Tikva, 15 km est de Tel-Aviv.

Am fost profesor de matematica, statistica si cercetare operationala la Colegiul Tehnologic al Universitatii din Tel-Aviv; in paralel, am fost profesor de matematica si la Institutul Pedagogic (cu profil tehnologic) din Tel-Aviv. In anul 2006 am iesit la pensie. Sunt casatorit si am doi baieti: Michael si Amir si doua nepoate: Inbal si Shira.

Am inceput sa-mi scriu amintirile in urma cu doi ani. De fapt, cartea nu e organizata pe capitole, ci pe "cicluri". Primele doua cicluri, intitulate respectiv: "Amintiri din Turda" si "Amintiri din Timisoara" sunt scrise in limba romana. Ciclul al treilea, intitulat "Tordai emlekek" e scris in limba maghiara. Ultimul ciclu, intitulat "Zichronot" e scris in limba ebraica (ivrit). Decembrie 2011